2025-08-26

Justitiedepartementet
Ju2025/01193

STÄRKT LAGSTIFTNING MOT HEDERS-RELATERAT VÅLD OCH FÖRTRYCK

Remissyttrande från ECPAT Sverige om betänkandet SOU 2025:59

ECPAT Sverige (nedan Ecpat) är en barnrättsorganisation som arbetar mot alla former av sexuell exploatering av barn. Ecpat har beretts tillfälle att yttra sig över betänkandet *Stärkt lagstiftning mot hedersrelaterat våld och förtryck* (SOU 2025:59) och vill utifrån sitt uppdrag lämna följande yttrande.

Sammanfattning

Flera av de brott som berör barn i denna utredning utgör i praktiken former av sexuell exploatering av barn. Dessa handlingar bygger på en systematisk kränkning av barns sexuella integritet, självbestämmande och rätt till en barndom fri från skadliga sedvänjor. Att på något sätt möjliggöra att barn ingår eller kvarblir i ett äktenskap, vare sig det sker i Sverige eller utomlands, innebär en direkt exponering för intimitet och sexualitet under juridiskt sanktionerade former. Detta är oförenligt med barnkonventionen och därmed svensk lag, inte minst vad gäller de artiklar som handlar om skydd mot utnyttjande i sexuella syften (artikel 34) och om barnets rätt till skydd mot alla former av våld och övergrepp (artikel 19). Det är därför centralt att dessa gärningar inte tillåts under några omständigheter. Staten har ett ansvar att skydda barn mot denna typ av exploatering, oavsett om den sker öppet eller genom subtil kontroll.

Det är av största vikt att myndigheter har tillgång till de verktyg som krävs för att förebygga, utreda och beivra sexuell exploatering av barn – inklusive det hedersrelaterade våld och förtryck som framför allt drabbar flickor. Ecpat möter dagligen brottsutsatta barn och får därmed en inblick i de enorma konsekvenser det har för dessa brottsoffer. Utredningens förslag innebär ett viktigt steg i att erkänna dessa handlingar som allvarliga kränkningar av barns rättigheter, där lagstiftningen tydligt markerar att sexuellt utnyttjande under äktenskaplig täckmantel aldrig kan accepteras. Det är därför viktigt att ta ett helhetsgrepp mot dessa kränkningar, vilket utredningen har gjort. Mot denna bakgrund välkomnar Ecpat utredningens förslag och bedömningar. Vi välkomnar särskilt förslagen om att skärpa straffskalan för barnäktenskapsbrott och att införa ett särskilt äktenskapsresebrott mot barn. Utökade möjligheter att använda tvångsmedel medför visserligen inskränkningar i fri- och rättigheter, men mot bakgrund av allvarligheten i den behandlade brottsligheten mot barn är dessa inskränkningar både nödvändiga och befogade. Vi ser dock att det krävs några förtydliganden och kompletteringar för att åtgärderna ska bli fullt ut barnrättsligt hållbara. Ur ett barnrättsperspektiv är det angeläget att särskilt kriminalisera tvång att vara kvar i ett äktenskap då barn har, i jämförelse med vuxna, särskilda svårigheter att utöva och ta tillvara sina rättigheter och besluta om sina personliga angelägenheter. Det vore vidare värdefullt med en mer fördjupad och sammanhållen helhetsbedömning av förslagens och bedömningarnas konsekvenser ur ett barnrättsperspektiv.

ECPAT Sverige
Garvargatan 20
112 21 Stockholm

08-59 89 20 00
info@ecpat.se
www.ecpat.se

Med reservation för vissa invändningar och synpunkter, så gäller följande. Ecpat

- delar inte utredningens bedömning att inte utvidga kretsen som kan hållas straffrättsligt ansvariga för barnäktenskapsbrott (avsnitt 7.3.6),
- tillstyrker utredningens förslag om att vilseledande att ingå äktenskap i vissa fall bör kriminaliseras (avsnitt 7.4.3),
- tillstyrker utredningens förslag om att införa en ny straffbestämmelse om äktenskapsresebrott mot barn (avsnitt 7.5.5),
- delar inte utredningens bedömning att inte utvidga kretsen personer som kan hållas straffrättsligt ansvariga för äktenskapsresebrott mot barn (avsnitt 7.5.5),
- tillstyrker utredningens förslag om att försök till äktenskapsresebrott mot barn ska kriminaliseras (avsnitt 7.6.3),
- delar inte utredningens bedömning att det inte finns ett behov av att kriminalisera stämpling till äktenskapsresebrott mot barn (avsnitt 7.6.3), men om det ändå införs så tillstyrker Ecpat det alternativa författningsförslaget (avsnitt 7.6.3 och 15.2.1),
- delar inte utredningens bedömning att det inte finns ett behov av att kriminalisera tvång att vara kvar i ett äktenskap (avsnitt 7.7.4) när det gäller barn,
- tillstyrker utredningens förslag att skärpa straffskalan för barnäktenskapsbrott (avsnitt 8.3.3),
- tillstyrker utredningens förslag till straffskala för äktenskapsresebrott mot barn (avsnitt 8.4.3),
- delar utredningens bedömning att straffskalan för hedersförtryck inte bör ändras (avsnitt 8.5.2),
- delar utredningens bedömningar att det finns både behov och nytta av att kunna använda vissa angivna hemliga tvångsmedel i utredningar kring barnäktenskapsbrott samt att sådan användning är proportionerlig (avsnitt 9.11.3, 9.12.3, 9.13.3 och 9.14.3),
- tillstyrker utredningens förslag om användning av vissa angivna hemliga tvångsmedel i utredningar kring barnäktenskapsbrott (avsnitt 9.15),
- tillstyrker utredningens förslag kring en ny regel om vägrat erkännande av vissa utländska äktenskap (avsnitt 10.9.3) vad gäller barnäktenskap, och
- delar utredningens bedömningar vad gäller förslagens konsekvenser (avsnitt 13.4 och 13.5).

Barnäktenskapsbrott (kapitel 7, 8 och 10)

Vi tillstyrker förslaget att skärpa straffansvaret för barnäktenskapsbrott (avsnitt 8.3.3) då det är en viktig normativ och rättspolitisk markering om att barnäktenskap är oförenligt med barns rättigheter och med svensk rättsordning. Det är angeläget att lagstiftningen tydligt markerar allvaret i att möjliggöra att barn ingår äktenskap och därmed utsätts för sexuell exploatering. Mot denna bakgrund anser vi att det är viktigt att straffvärdet höjs, inte minst för att dessa gärningar tydligare ska betraktas som allvarlig brottslighet. En höjning av straffminimum innebär också att fler verktyg – såsom hemliga tvångsmedel – kan aktualiseras i förundersökningsskedet, vilket i sig är en viktig förstärkning av barnskyddet. Vi uttalar oss dock inte om den närmare straffmätningspraxis eller den exakta nivå på straffskalans nedre och övre gränser som utredningen föreslår, utan hänvisar här till de straffrättsliga överväganden som görs i betänkandet. Vi delar dock utredningens bedömning att en skärpning är nödvändig och välgrundad.

Vi tillstyrker vidare förslaget om en ny regel om vägrat erkännande av vissa utländska äktenskap (avsnitt 10.9.3) då det förstärker det principiella avståndstagandet mot barnäktenskap. Det är en barnrättsligt tydlig och nödvändig markering från lagstiftarnas sida att barnäktenskap aldrig får tillerkännas någon form av giltighet. Vidare tillstyrker vi utredningens förslag (avsnitt 7.4.3) om att vilseledande att ingå äktenskap i vissa fall bör kriminaliseras. Vad gäller vilseledande av barn delar vi utredningens bedömning att det omfattas av rekvisitet *i annat fall förmår* i barnäktenskapsbrottet. De typer av vilseledande det kan handla om, till exempel vad gäller att få barnet att tro att familjen

kommer utvisas från landet om barnet inte gifter sig, utgör typiskt en skarpare påtryckning än de *mycket subtila* påtryckningar som enligt förarbetena (prop. 2019/20:131 s 44) ska räcka för att någon ska anses ha förmått barnet att ingå äktenskap.

För att stärka skyddet för barn mot att ingå äktenskap eller föras utomlands för att ingå äktenskap så anser vi, till skillnad från utredningen, att det finns goda skäl för och ett behov av att utvidga kretsen som kan hålla straffrättsligt ansvariga i tillåtandefallen av barnäktenskapsbrott och äktenskapsresebrott mot barn (avsnitt 7.3.6 och 7.5.5). Här tänker vi att särskilt vigselförrättare har en sådan roll och ett sådant ansvar att det framstår som befogat att kriminalisera att de tillåter att ett barn ingår äktenskap. Detta innebär ett stärkt skydd för barn i de fall då vigselförrättaren inte på annat sätt kan sägas ha förmått barnet att ingå äktenskap eller använt sig av olaga tvång eller utnyttjat barnets utsatta belägenhet. Vi menar att det är mer korrekt att i dessa fall anse vigselförrättaren som gärningsperson snarare än en eventuell medhjälpare enligt 23 kap. 4 § brottsbalken.

Vi delar inte utredningens bedömning att tvång att vara kvar i ett äktenskap inte bör kriminaliseras särskilt (avsnitt 7.7.4) vad gäller barnäktenskap. I praktiken torde det bli tillämpligt i två situationer när det gäller barn. Dels blir det tillämpligt på så kallade haltande barnäktenskap om utredningens förslag om totalt erkännandeförbud antas, dels blir det tillämpligt på förbindelser som visserligen inte är civilrättsligt bindande men som ur en social eller religiös kontext gör det omöjligt för barnet att lämna den situation barnet befinner sig i. Även om brottet olaga tvång kan tillämpas i vissa fall av tvång att kvarbli i ett äktenskap, är de typer av påtryckningar som förekommer i en hederskontext ofta mer subtila och komplexa än de som täcks av tvång i traditionell mening. Utredningen menar att många av de former av påtryckningar som inte täcks av olaga tvång kan omfattas av den straffbestämmelsen om psykiskt våld som föreslås i promemorian om *Straffansvar för psykiskt våld (Ds 2022:28)*. Eftersom förslaget ännu inte är antaget utan fortfarande under behandling, finns det ingen garanti att dessa fall fångas upp. Att införa en specifik straffbestämmelse för tvång att kvarbli i äktenskap sänder en tydlig signal från lagstiftaren att sådana handlingar är oacceptabla och återspeglar en skärpt syn på hedersrelaterat våld och förtryck, vilket är syftet med utredningens uppdrag. Vidare utgör varje dag ett barn tvingas vara kvar i ett äktenskap en kränkning av barnets rätt till skydd mot sexuell exploatering. Även detta talar alltså för att tvång att vara kvar i äktenskap bör kriminaliseras utifrån hur allvarlig och klandervärd gärningen är.

Vi anser vidare att brottet bör placeras i en egen bestämmelse för att förtydliga att det är kriminaliserat oavsett om själva ingåendet av äktenskapet var lagenligt eller ej. Att låta det utgöra ett självständigt brott tydliggör att tvång att vara kvar i ett äktenskap gäller samtliga äktenskap. Dagens lagstiftning fokuserar primärt på att tvinga någon att ingå ett äktenskap. Ett brott som fokuserar på hindrandet att lämna gör att den utsattes faktiska ofrihet blir det centrala, snarare än den formella juridiska statusen för förbindelsen. Att tvinga någon att kvarbli i ett äktenskap är en distinkt och allvarlig gärning som kräver en egen definition. Straffbestämmelsen bör, av liknande skäl som utredningen anfört, utgå från rekvisitet *hindrar* i stället för rekvisitet *förmår*.

Äktenskapsresebrott mot barn (kapitel 7 och 8)

Vi tillstyrker utredningens förslag att införa en särskild straffbestämmelse om äktenskapsresebrott mot barn (avsnitt 7.5.5). Liksom utredningen även bedömt så framstår det som mest ändamålsenligt att följa den systematik att göra skillnad mellan vuxna och barn vad gäller äktenskapstvång respektive barnäktenskapstvång. Som tillägg vill vi anföra att detta även blir en tydlig och konsekvent barnrättslig markering. Av de skäl som utredningen nämner, så delar vi bedömningen

att kretsen av personer som kan hållas straffrättsligt ansvariga för äktenskapsresebrott mot barn inte bör utvidgas ytterligare (avsnitt 7.5.5).

Ecpat tillstyrker utredningens förslag om att försök till äktenskapsresebrott mot barn ska kriminaliseras (avsnitt 7.6.3). Ecpat anser att de skäl som utredningen för fram vad gäller kriminalisering av försök till barnäktenskapsbrott, också är tillämpliga vad gäller kriminalisering av försök till äktenskapsresebrott mot barn. Med tanke på att svenska myndigheter har begränsade möjligheter att agera utomlands, är det ytterst angeläget att det finns tillräckliga verktyg för att kunna agera innan barnet hinner föras utomlands. Att sådana verktyg i vissa fall överlappar varandra rent lagtekniskt bör inte utgöra något hinder när det kommer till så pass allvarlig brottslighet mot barn som det här handlar om. Vi förstår utredningens resonemang kring eventuell tillämpningsproblematik kring en kriminalisering av stämpling till äktenskapsresebrott mot barn. Men av liknande skäl som talar för en kriminalisering av försök till nyss nämnda brott, bör även stämpling kriminaliseras. Liksom utredningen anfört så kan den bestämmelsen dels ha ett symbolvärde, dels tydliggöra att den sortens gärningar inte är tillåtna. Vidare anser vi att straffskalan för det föreslagna brottet i sig kan tala för att brottet är så allvarligt att stämpling bör kriminaliseras (jfr. prop. 2015/16:113 s. 43). En sådan kriminalisering är också mer i linje med barns rätt till ett heltäckande skydd i lagstiftningen. Mot denna bakgrund delar vi inte utredningens bedömning att inte kriminalisera stämpling till äktenskapsbrott, utan tillstyrker den alternativa författningstexten till 4 kap. 10 § där det är kriminaliserat (avsnitt 7.6.3).

Hedersförtryck (kapitel 8)

Ecpat möter barn som är utsatta för hedersförtryck i samband med att de kontaktar oss rörande utsatthet för sexuell exploatering. Sexuell exploatering kan vara en form av hedersförtryck, vilket framgår av att brott mot brottsbalkens 6 kap. omfattas av hedersförtrycksbrottet. Sexuell exploatering är i sig mycket kränkande och skadligt för barnet, och om brott mot barnet dessutom sker upprepat och systematiskt i en hederskontext förvärras utsattheten. Barnets sårbarhet förstärks ytterligare av att den hedersrelaterade brottsligheten ofta har en kollektiv prägel och att förövare ofta är närstående personer som barnet borde kunna känna tillit till. Hedersförtrycksbrottet utgör en viktig markering från lagstiftarens sida mot denna form av våld mot barn. Ecpat delar utredningens bedömning att straffskalan för hedersförtryck inte bör ändras. Detta särskilt med tanke på de oönskade effekter en höjning av maximistraffet skulle kunna få vad gäller allvarligare sexualbrott mot barn.

Hemliga tvångsmedel i utredningar om barnäktenskapsbrott (kapitel 9)

Barnäktenskapsbrott är en form av sexuell exploatering av barn som utgör omfattande kränkningar av barnets privatliv och personliga integritet. Den kränkning av respekten för privatlivet och skyddet för den personliga integriteten som det innebär för det barn som blir utsatt för brott får aldrig glömmas bort Det handlar om statens positiva förpliktelse att se till att ingen annan kränker det enskilda barnets rätt till respekt för privatlivet och den personliga integriteten.

Hemliga tvångsmedel innebär en inskränkning från det allmänna av den enskildes rätt till respekt för privatlivet och skydd för den personliga integriteten. Varje inskränkning från det allmänna av den enskildes rätt till respekt för privatlivet och skydd för den personliga integriteten måste naturligtvis ha stöd i rättsordningen. Det behövs goda och tungt vägande skäl för en sådan förändring av lagstiftningen som möjliggör utökade möjligheter att inskränka rätten till respekt för privatlivet och skyddet för den personliga integriteten. Utredningen har på ett förtjänstfullt sätt motiverat behovet av de förslag utredningen gett. Rätten till skydd för privatlivet och den personliga

integriteten är fundamentala och viktiga rättigheter i ett demokratiskt samhälle. Enligt Ecpat har utredningen, väl förankrat i internationell och nationell rätt, gjort rimliga avvägningar och utformat förslagen på ett sådant sätt att de är proportionerliga, rättsenliga och tillgodoser grundläggande rättssäkerhetskrav. Vi vill med det nu anförda betona vikten av att staten lever upp till sina positiva förpliktelser gentemot barnen att skydda dem från intrång i och kränkningar av deras privatliv som begås av någon annan och om sådana kränkningar skett identifiera och lagföra förövaren.

Ecpat vill i sammanhanget också lyfta frågan om användningen av hemliga tvångsmedel riktat mot barn över 15, så att dessa barn inte glöms bort och klumpas ihop med vuxna. Utredningen nämner relevanta artiklar ur barnkonventionen och att all lagstiftning som rör barn ska utformas i enlighet med barnkonventionen (avsnitt 9.5). Vidare konstateras att barn under 15 år som är misstänkta för brott inte kommer att omfattas av den föreslagna utvidgningen av användandet av hemliga tvångsmedel (avsnitt 9.7). Det är angeläget att barns rättigheter och unika förutsättningar och behov beaktas särskilt vid beslut om hemliga tvångsmedel riktat mot barnet eller någon till barnet närstående, oavsett om barnet är straffmyndigt eller inte. Till sist vill vi understryka vikten av att de föreslagna hemliga tvångsmedlen inte används mot målsäganden som är barn av hänsyn till barnets privatliv och personliga integritet. För att utreda vem som skäligen kan misstänkas för brott får de hemliga tvångsmedlen användas mot vuxna i det utsatta barnets närhet.

Konsekvenser (kapitel 13 och 15.4)

Det är vår uppfattning att det i ett betänkande som uttryckligen syftar till att förstärka skyddet mot hedersrelaterat våld – ett område där barn ofta är särskilt utsatta – hade krävts en mer genomgripande konsekvensanalys utifrån barnets rättigheter. Detta är särskilt angeläget eftersom, liksom utredningen även nämner, barnkonventionen är svensk lag och ska beaktas vid all normgivning som rör barn (prop. 2017/18:186). Liksom utredningen även tar upp så har barnrättskommittén uttryckligen lyft i sin allmänna kommentar om barnets bästa nr 14 (2013) att varje gång en lag eller en bestämmelse antas som rör ett barn, så bör beslutet styras av hänsyn till barnets bästa.[1] Utredningen resonerar genomgående på ett förtjänstfullt sätt kring konsekvenser för barn, exempelvis i resonemanget kring straffskalan för barnäktenskapsbrott på sida 177 ff., men det behövs en helhetsbedömning som tar hänsyn till samtliga för barn relevanta aspekter. Kapitel 13 respektive 15.4 saknar även en genomgång av hur barn som vittnen, målsägande eller i vissa fall misstänkta kommer att påverkas av att fler gärningar blir kriminaliserade och att utredningsåtgärder som hemlig övervakning blir aktuella. Vi efterlyser därför att en samlad och heltäckande barnrättslig analys genomförs i det fortsatta lagstiftningsarbetet, i linje med barnrättskommitténs allmänna kommentar och Sveriges skyldighet att tillgodose barnets bästa som ett primärt övervägande vid all lagstiftning som berör barn.

Föredragande i ärendet har varit barnrättsjuristerna Elisabeth Lindgren och Susanna Pettersson.

För ECPAT Sverige

Anna Karin Hildingson Boqvist
Generalsekreterare

[1] General comment No. 14 (2013) on the right of the child to have his or her best interests taken as a primary consideration, (art. 3, para. 1) (CRC/C/GC/14) p. 31.